

Nyheter från Nicaragua ges ut av Vänskapsförbundet Sverige-Nicaragua, Tegelviksgatan 40, 116 41 Stockholm, tel: 08-642 08 81, e-post: vfsn@swipnet.se

Ansvärig utgivare är Erik Nilsson.

Redaktionen består av Ingvar Enghardt, Gabriella Fahlström Spiik, Erik Nilsson, Wille Olsson, Sofia Sánchez och Lasse Wallin.

Medarbetare i Nicaragua är Mats E. Carlsson och Berit Svensson H.

Redaktionen ansvarar ej för signerade artiklar.

Omslagsfoto av Sara Bergfors/UBV. Bananarbetaren Justo Velarde är en av dem som protesterar utanför nationalförsamlingen.

Prenumeration ingår i medlemsavgiften för VFSN som är 200 kronor per år. Beloppet sätts in på postgiro 87 06 91-3.

Du kan även prenumerera för 75 kronor per år. Enstaka nummer kan beställas från VFSN:s expedition.

Tryckningen sker hos Arkitektkopia.

VFSN:s kontaktpersoner:

Alingsås: Kenth Östlund, Oscarsgatan 10, 441 33 Alingsås, tel 0322-63 96 52 **Arvika:** Torbjörn Karlsson, Fryksdalsvägen 45, 671 42 Arvika, tel 0570-106 09 **Eskestuna:** Katarina Bäcklund, Svengrensgatan 19, 632 27 Eskestuna **Falköping:** Berit Eriksson, Olof Anders gata 6, 521 33 Falköping, tel 0515-193 56 **Filipstad:** Valborg Frankén, Hertig Filipsgata 5 B, 682 30 Filipstad, tel 0590-120 58 **Färnebo:** Åsa Lilja, Färnebo folkhögskola, Färnebo 874, 810 20 Österfärnebo, tel 0291-202 75 **Gävle:** Gävle Bistandsgrupp, Televägen 2, 818 33 Valbo **Göteborg:** Kerstin Fallgren, Uddevallagatan 13, 416 70 Göteborg, 031-24 41 79 **Jönköping:** Mats Svensson, Skatgatan 5, 553 12 Jönköping, tel 036-12 76 16 **Kalmar:** Bo Hellström, Ulfeldsgatan 20, 392 44 Kalmar, tel 0480-47 69 15 **Kiruna:** Helge Falck, Kirunavägen 22, 980 20 Svappavaara, tel 0980-300 61 **Linköping:** Ingegerd Hansson, Bygdegatan 264, 583 31 Linköping, tel: 013-21 28 76 **Luleå:** Rolf Viklund, Höstvägen 40, 976 33 Luleå, tel 0920-26 90 15 **Lund:** Joachim Lentz, Stålvägen 15, 232 52 Åkarp, tel 040-46 47 36 **Malmö:** Marianne Gottfries, Mäster Palms gata 2 B, 211 58 Malmö, 040-97 85 12 **Stockholm och Region Öst:** Rudi Luff, Matteusvägen 4, 746 38 Bålsta, tel 0171-565 59 **Trestad:** Luis García, Bryggumsgatan 44, 461 62 Trollhättan, tel 0520-115 41 **Uppsala:** Anne Marie Wedjesjö, Stjernhjelmsgatan 13 B, 753 33 Uppsala, tel 018-22 09 26 **Umeå och Region Norr:** Maria Gustafsson, Bryggaregatan 15, 914 32 Nordmaling **Varberg:** Michael Kaul, Magistervägen 9, 432 50 Varberg, tel 0340-67 35 44 **Västerås:** Lasse Wallin, Gråsparvsvägen 18, 724 70 Västerås, tel 021-35 03 57.

Barnen föds hjärndöda

De följde Chiqu

– Läkarna säger att jag kommer att dö, att jag har cancer i underlivet. Men jag kommer inte att ge mig, jag har sett döden i vitögat och jag känner mig stark, säger Victoria trosvisst.

Orden kommer från en kvinna som övervunnit dödsångesten. Hon ser nu längre bort än sitt eget öde. Det är inte bara ett liv hon kämpar för, utan för rättvisa och värdighet. De ska inte få ta detta ifrån henne, inte heller från kamraterna.

Nu är det tredje året Victoria kommit till gynekologen i Managua. Det är tredje gången som hon och kamraterna från bananplantagerna i Chinandega gått den tolv mil långa vägen till huvudstaden för att än en gång lägga fram sina krav på rättvisa och söka vård för sina svullna leder, spruckna läppar, infekterade ögon, fjällande, missfärgad hud och cancersvulster i hela kroppen. De har slagit läger i en park mitt emot parlamentet. Nu kräver de besked av presidenten.

Nemagonbyn, som pressen börjat kalla deras läger av filter och plastskynken, har redan efter en månad begravt ytterligare fyra kamrater.

– Varför dog Santos Pérez? frågar sig Victorino Espinales, som är lägrets talesman. Läkarna har inte gett oss en förklaring. Det skulle väl bli för dyrt.

President Enrique Bolaños har efter en månad varken yttrat sig eller hälsat på. Inte ens polisen har besvärat dem. Detta är det mest outhärdliga, samhällets tystnad.

Hälsövarsministeriet funderar visserligen

på att ge bananarbetarna ett särskilt avtal om sjukvård för arbetsskada.

– Men vad vi främst kräver av staten, säger Victorino, är att den tar det ansvar som det står i grundlagen att den har. Att de tar strid med USA och avvisar ”rike-manslagen” – ett påfund av de transnationella bolagen – som säger att vi latinamerikaner inte skulle ha rätt att föra vår talan inför domstol i USA.

Hemma i Chinandega väntar över 17 000 organiserade bananarbetare på besked. Kommer de att få ersättning från Chiquita och Dole innan de dör? Så som redan 717 kamrater gjort under dessa tre år.

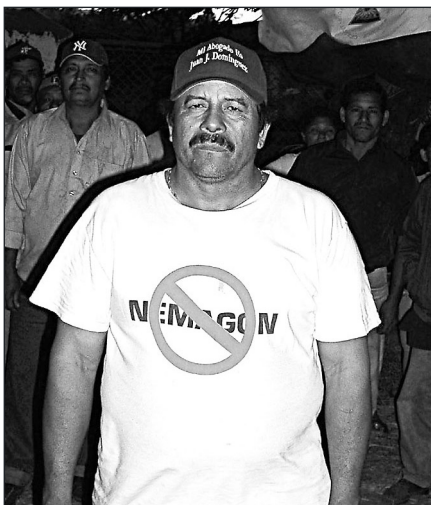
Kriminell politik

Den arbetsskada, som drabbat de nicaraguanska och övriga centralamerikanska bananarbetarna, är resultatet av en skandalös och kriminell politik från de transnationella kemi- och fruktbolagen.

För 20 år sedan uppdagades i USA att resultatet av medicinska undersökningar av arbetare i den kemiska industrin och inom jordbruket hade hemlighållits. De hade använt eller kommit i kontakt med ett bekämpningsmedel mot nematoder i jord med beteckningen dibromo-klor-propan (DBCP). Det visade sig att arbetarna hade drabbats av en rad organiska, inre skador.

Vad man först reagerade på var att män blev sterila eller fick mycket nedsatt spermieaktivitet (oligospermi). När det visade sig att också kvinnornas fertilitet påverkats negativt blev trycket på kongressen så starkt att miljödepartementet beslöt förbjuda användningen av DBCP inom hela USA.

Kemijordbrukets alla gifter har sedan 1960-talet invaderat den fattiga världen. Inga lagar hindrade att DBCP, under handelsnamnet Nemagon, användes oinskränkt på

”Vi kräver av staten att den tar strid med USA”, säger Victorino Espinales, talesman för bananarbetarna.

itas recept

DIBROMO-KLOR-PROPAN

Dibromo-klor-propan är synnerligen motståndskraftigt mot kemisk nedbrytning och samtidigt lättlösligt. Det stannar i jorden under årtal. När det regnar kommer det ner i grundvattnet och förorenar dricksvattnet.

Chiquitas, Doles eller Wolfs plantager med ananas och bananer i Centralamerika.

– Vi använde Nemagon och andra lika starka gifter utan att ha handskar, skyddsmasker eller plastkåpor på oss, säger Victorino.

– Folk förstår inte hur hemskt det är att bara vänta på döden. Det är ju inte en epidemi som malaria eller diarré, som alla blir rädda för. Alla undersökningar visar att de som fått i sig DBCP inte kan botas. Det är som att ha hiv. Precis likadant. Det skulle behövas att forskarna koncentrerade sig på att hitta ett medel som kunde rensa kroppen från giftet.

”Steriliteten är ju inte det värsta, ingen avlider av detta”, säger de drabbade arbetarna. Men resultatet av att defekta spermier eller ägg förenas blir utvecklingsskadade barn. De kanske föds utan komplikationer, men de kan sakna en arm, ett öra eller penis. (Jämför med neurosedyn.)

Föddes utan testiklar

Victorias första son föddes utan testiklar. Han växte upp med ett stort komplex som gjorde att han tog livet av sig.

– Han hatade kvinnorna, säger hon.

Eftersom hon då inte kände till sammanhanget, vem som egentligen bar skuld, blev hon gravid igen och fick ännu en son som saknade en testikel.

– Nej, jag kunde inte fatta det, ingen varnade mig, säger hon.

Flera graviditeter följde. En liten pojke dog i cancer. Hon bad till Gud att nästa barn skulle bli friskt. Hon fick en flicka som nu när hon är vuxen lider av stark huvudvärk och ont i lederna. Den siste pojken är 18 år och manodepressiv.

– Ibland får han en attack av galenskap och slår både sina bröder, mig och sin sambo, säger Victoria.

– Deras första barn dog i livmodern i åttonde månaden. Han saknade ben och en arm var förkrympt, suckar hon.

Doktor Omar González vid sjukhuset i Olanchito, banandistriktet i Honduras där Standard Fruit har använt Nemagon sedan 1997, rapporterar att omkring nio fall av 1 000 barn föds utan hjärna (anencefali).

I Managua gjordes år 2001 en laboratorieundersökning av 700 kvinnor bland de 6 000 i bananarbetarfacket, berättar Victorino:

– Det var rent skandalösa siffror de visade. En tredjedel av kvinnorna hade cancer i bröstet, livmoderhalsen eller äggstockarna i olika stadier. De behövde opereras omedelbart.

Inflammationer överallt

År 2002 gjorde rättsmedicinska anstalten vid Högsta domstolen en undersökning av 35 bananarbetare. Alla visade sig ha inflammationer i kroppen, antingen i prostata, njurarna, levern, mjälten eller bukspottkörtel. Hela matsmältningsapparaten alltså.

Vad laboratorierna inte har påtalat är att de hittills avlidit 117 arbetarna bara var mellan 40 och 50 år gamla.

– Vi borde ha haft rätt att köpa aktier, så att vi har något för vår ålderdom, menar Victorino. Men bolagen ville inte höra talas om sådant. Inte heller fanns det någon

socialförsäkring eller livförsäkring. Nu hoppas vi att parlamentet ska ge oss en pension, så att vi åtminstone har till mat.

Skadeståndskraven haglar

När den stora skandalen avslöjats i USA började snart skadeståndskraven att hagla över kemijättar som Dow Chemicals och deras kumpaner i bananbranschen. Detta var 1990. Men 1997 hade processen nått också utanför USA. Före detta anställda män som kunde bevisa att de blivit sterila skulle få viss ersättning, enligt uppgörelsen mellan de juridiska aktörerna.

I Nicaragua stiftades i sammanhanget lag nummer 364 som tillerkänner bananarbetarna rätt att kräva skadestånd från de utländska bolagen. Detta har gjort bolagen rasande och de kallar presidenten för ”medlöpare till facket”, eftersom han undertecknat lagen. Högsta domstolen är av samma anledning ”inte kompetent” eftersom den upprätthåller lagen i domstolarna. Lagen måste bort, säger bolagen. Parlamentet har dock vidhållit att lagen blir kvar tills skadeersättningen betalats ut.

– Vi blev förvånade, säger Victorino, när en dag i november eller december 1997

Napoleon Guevara Espinosa lider av hudproblem, ständig värk och problem med njurarna. Han har en son, men kunde inte få fler barn sedan han blivit steril av att arbeta med Nemagon.

plötsligt 812 arbetare kallades att kvittera ut en klumpsumma på 650 000 dollar. Detta var deras skadestånd, förklarade man. Det var bara män som kunde bli sterila. Kvinnor var uteslutna.

– När nu laboratorerna har lagt fram bevis för att också kvinnorna drabbats, säger de transnationellas advokater att proverna är förfälskade. Därför stämmer de oss för förtal och söker att blockera oss med stöd av det beryktade amerikanska lagförslaget med öknamnet *Ley Rico*, vilket utestänger latin-amerikaner från USA:s domstolar.

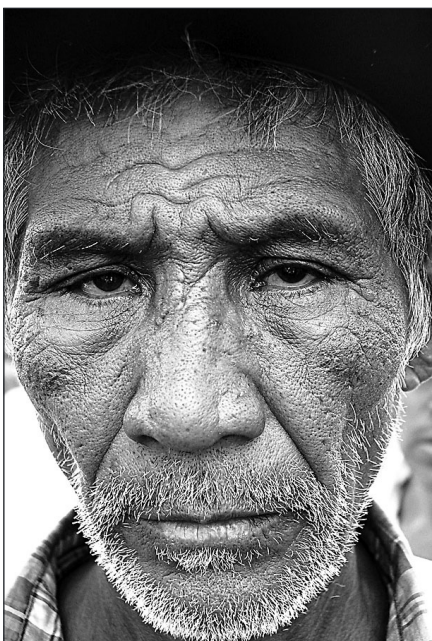
Försöker bedra oss

Dagsläget är att regeringen medverkat till att bilda en kommission bestående av en nord-amerikan, två ”välrenommerade” advokater från Nicaragua, en universitetsjurist och en före detta domare.

– Det där gänget har godtagit de fel som vår förutvarande chefsadvokat begått, och försöker nu att bedra oss igen, säger Victorino. Vi hade gått med på att de skulle få 40 procent av skadeståndssumman. Men sedan kommer de med krav på ytterligare ersättning. Så skamlösa är de att de nu kräver 100 *córdobas* per dag för 20 dagars arbete per månad från var och en av oss 4 500 arbetare.

– Hur kan det komma sig att de verkligen skyldiga i Nicaragua inte nämns vid namn, som det skedde vid rättegången i USA? frågar han.

Från ”Världsnätet för solidaritet med de fattiga folken” har de före detta bananarbetarna fått höra om konstiga saker från USA. Världsnätet har tagit del av dom-

Napoleon Guevara Espinosa, 73 år, arbetade i 15 år på bananplantager.

Ett par tusen bananarbetare som skadats av bekämpningsmedlet Nemagon protesterade utanför Nationalförsamlingen i nära två månader. I provisoriska hängmattor av säckväv, med plastskynken som skydd mot den brännande solen, väntade de för att få regeringens stöd i kampen mot Dole, Shell och Dow.

stolshandlingar där till exempel kändisernas namnuppgifter är stympade och där personnummer saknas. Skadeståndet, som domaren fastställde till 460 miljoner dollar, är inte med i domslutet. Företagens alla tillgångar har flyttats över till USA från Nicaragua.

Delegation till USA

Doctora Vilma Núñez i människorättsorganisationen CENIDH har tagit sig an arbetarnas sak och säger:

– Vi har kontakter med människorättsgrupper i USA som Arbetsfackliga kommittén. Vi ska försöka ordna en delegation med drabbade arbetare och presentera oss inför offentligheten, så att folk där får veta hur de transnationella uppför sig med stöd från våra egna styresmän.

– Det här är konkreta krav. Det finns pengar till att bygga autostrador i turistområden, men man kan inte hitta pengar för att ge ett adekvat svar på detta mänskliga problem.

– Visserligen har problemet inte uppstått under denna regering, men eftersom man övertagit befogenheterna, så är det den nuvarande regeringen som måste gottgöra försummelse i det förgångna och svara för föregångarnas handlingar, tillägger Vilma Núñez.

Victorino är fast i sitt beslut, han talar för många:

– Så länge vi ännu är ett hundra kvar i

livet kommer vi att kämpa för rättvisa!

Victoria är optimist, fast hon vet att hon inte har många dagar kvar: Hennes barn och barnbarn ska en dag få rätt till ett värdigt liv!

Redigering: Ingvar Enghardt

Bygger på en artikel i *Vision Sandinista*.

Foto: Sara Bergfors/UBV

BANANARBETARNA

Dessa siffror kom fram vid ett möte jag arrangerade nyligen för den Globala resan med fackledare från bananplantager och frizonsfabriker.

Den officiella minimilönen är 20 *córdobas* per dag, men det får bara de som är med i facket. Övriga har 18,75.

I Chinandega finns nio stora bananplantager, ägda av nicaraguaner. Där arbetar 3 500 personer, varav 1 200 är fackligt anslutna. Ägarna har uppköpsavtal med Chiquita, Del Monte etc, men det är gårdarnas ägare som är arbetsgivare. De försöker dock kringgå detta ansvar och säger att de transnationella bolagen är arbetsgivare.

Fackföreningar för bananarbetare i sju länder i Latinamerika har slutit sig samman i en internationell facklig central och denna har kontakter med fackföreningar runt om i världen för att sprida information om sin situation.

Berit Svensson H.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-No Derivative Works 2.5 Sweden License. To view a copy of this license, visit creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/